

<https://doi.org/10.31891/PT-2025-4-9>

УДК 159.9:316.6:378

Вікторія ФІЛІПОВА

доктор наук з державного управління, професор
Херсонський національний технічний університет

<https://orcid.org/0000-0002-8476-3341>,

e-mail: filippova.viktoriia@kntu.edu.ua

Маргарита ФРОЛОВА

старший викладач,

Херсонський національний технічний університет

<https://orcid.org/0000-0002-6650-053X>,

e-mail: frolova.marharyta@kntu.edu.ua

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОБІЗНАНОСТІ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Статтю присвячено аналізу психологічних механізмів формування громадянської обізнаності здобувачів вищої освіти. Визначено компоненти громадянської обізнаності, яка розглядається як інтегральна особистісна характеристика, що поєднує когнітивні, мотиваційно-ціннісні та емоційно-вольові компоненти й забезпечує свідому взаємодію з суспільством. Доведено, що у функціонуванні психологічних механізмів формування громадянської обізнаності здобувачів вищої освіти ключову роль відіграє взаємодія мотиваційного, ціннісно-сміслового та критичного механізмів.

Ключові слова: психологічна освіта, ціннісні орієнтації, критичне мислення, мотивація, соціальна відповідальність, громадянська обізнаність, компетентність, студентська молодь.

Viktoriia FILIPPOVA, Margarita FROLOVA

Kherson National Technical University

PSYCHOLOGICAL FACTORS IN THE FORMATION OF CIVIC AWARENESS AMONG UNIVERSITY STUDENTS

This article is devoted to analyzing the psychological mechanisms underpinning the development of civic awareness among higher education students. Civic awareness is conceptualized as an integrative personal characteristic, encompassing cognitive, motivational-value, and emotional-volitional components, which together ensure young people's ability to interact consciously with society and to take responsible part in its advancement. It is substantiated that the interaction of motivational, value-semantic, and cognitive (critical) mechanisms plays a decisive role in shaping active civic engagement, determining the structural integrity of civic competence. Special attention is given to the significance of psychological disciplines, which, by influencing motivational domains, value orientations, and critical thinking, facilitate the enhancement of social responsibility, the development of empathy, reflexivity, and the comprehension of the individual's role in societal transformations. Empirical data from a student survey confirmed that 55% of respondents consider psychological education an important factor in establishing their civic stance, while 70% participate in civic initiatives. Furthermore, it is determined that profound integration of psychological knowledge into the curriculum, the use of case-study methodology, media literacy trainings, and role-play

simulations contribute to the development of critical thinking, empathy, tolerance, and skills for constructive civic participation. It is established that motivational-value processes and critical thinking are closely intertwined, and systemic utilization of psychological tools can provide a basis for the formation of mature civic consciousness among youth, oriented toward responsible decision-making regarding themselves and society.

Keywords: psychological education, value orientations, critical thinking, motivation, social responsibility, civic awareness, competence, university students.

Стаття надійшла до редакції / Received 11.10.2025

Прийнята до друку / Accepted 12.12.2025

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

У сучасному соціокультурному просторі спостерігається інтенсифікація суспільних трансформацій, що висуває підвищені вимоги до рівня громадянської компетентності особистості. Актуалізується потреба у формуванні громадянської обізнаності як інтегральної психологічної якості, що поєднує когнітивно-ціннісний, емоційно-регулятивний та поведінковий компоненти. У цьому контексті особлива роль належить освіті, зокрема психологічним дисциплінам, які забезпечують формування рефлексивних, мотиваційних і комунікативних механізмів громадянської свідомості.

Психологічні процеси, що лежать в основі становлення громадянської ідентичності, охоплюють сферу мотивації, самосвідомості, етичної відповідальності, соціальної емпатії та здатності до критичного мислення. Їх гармонійний розвиток сприяє формуванню суб'єктної позиції індивіда у взаємодії з соціумом, підвищенню рівня його автономності й готовності до конструктивної участі у громадському житті. Проблема набуває особливої значущості в контексті трансформацій українського суспільства, що супроводжуються зміною системи соціальних орієнтирів, переосмисленням базових цінностей і підвищенням ролі молоді як активного соціального агента. Формування громадянської обізнаності студентської молоді є важливим чинником консолідації демократичного суспільства та становлення зрілої громадянської культури.

Ураховуючи психологічну природу громадянської активності, актуальним є вивчення таких її базових механізмів, як мотиваційно-сміслові структури, ціннісно-диспозиційні орієнтації та когнітивно-аналітичні здібності, що забезпечують здатність особистості до соціально відповідальної поведінки. Таким чином, дослідження психологічних чинників громадянської обізнаності виступає важливим

етапом у розробці ефективних освітніх і психолого-педагогічних стратегій розвитку сучасної молоді.

Аналіз досліджень та публікацій

Питання формування громадянської обізнаності та громадянської ідентичності посідають чільне місце у вітчизняному й зарубіжному науковому дискурсі. Українські дослідники (Т. Асламова, Т. Бака, В. Бортніков, О. Жадько, І. Кіянка, Ю. Омельчук, О. Жаровська, С. Толочко) розглядають громадянську освіту як системне явище, що поєднує освітній, аксіологічний та соціально-психологічний виміри. У їхніх працях акцентується увага на ролі навчального середовища як простору соціалізації, де формуються установки активного громадянства, цінності демократичної взаємодії, правової культури та толерантності.

Інша група дослідників значну увагу приділяє питанням становлення громадянської ідентичності як складного інтрапсихічного утворення, що включає процеси самовизначення, ідентифікації з соціальними групами та інтеріоризації суспільних норм (І. Петровська, А. Лісовенко, Р. Синельников). У цьому контексті громадянська ідентичність постає як результат внутрішнього засвоєння цінностей громадянського суспільства, що визначає поведінкові патерни та рівень соціальної активності індивіда.

У свою чергу зарубіжні науковці (Р. Голлоб, П. Крапф, Д. Роу, В. Таелман) пропонують інтегральний підхід до громадянської освіти, що базується на синтезі когнітивного, етичного й емоційного компонентів соціальної участі. Їхні дослідження підкреслюють значення критичного мислення як інструмента когнітивної автономії, який забезпечує здатність особистості до самостійного оцінювання соціальних явищ і прийняття відповідальних рішень.

Водночас в українському науковому полі спостерігається дефіцит комплексних міждисциплінарних досліджень, спрямованих на виявлення взаємозв'язків між психологічними механізмами громадянської активності, освітніми практиками та соціальною поведінкою студентської молоді. Недостатньо розробленими залишаються питання інтеграції психологічної освіти у процес формування громадянських компетентностей, а також емпіричного виміру впливу психологічних дисциплін на розвиток громадянської самосвідомості.

Формулювання цілей статті

Виходячи з вищесказаного, метою дослідження є психологічний аналіз механізмів розвитку громадянської обізнаності студентської молоді, зокрема виявлення особливостей функціонування мотиваційних, аксіологічних і когнітивних чинників, що зумовлюють становлення громадянської ідентичності та активної життєвої позиції.

Виклад основного матеріалу

Громадянська обізнаність розглядається в сучасній психології часто розглядається як інтегральне новоутворення особистості, що відображає рівень її соціально-когнітивної зрілості, ціннісно-мотиваційної спрямованості та здатності до рефлексивного осмислення власної ролі в суспільстві. Вона виступає не лише когнітивною поінформованістю про політичні чи соціальні процеси, а передусім внутрішньою установкою, що забезпечує психологічну готовність особистості до участі у громадському житті, прийняття відповідальності та дотримання етичних норм співжиття.

У психологічному вимірі громадянська обізнаність інтегрує три базові компоненти: когнітивний, мотиваційно-ціннісний та поведінково-регулятивний. Когнітивний компонент охоплює систему уявлень про суспільні інститути, права, обов'язки, соціальні ролі та норми. Він визначає рівень розуміння суспільних процесів, критичність мислення й аналітичну здатність особистості. Мотиваційно-ціннісний компонент відображає смислові орієнтації, ставлення до базових цінностей демократії, свободи, відповідальності, справедливості. Саме він зумовлює емоційне прийняття чи відторгнення громадянських ідеалів, формує внутрішню мотивацію до участі у суспільному житті. Поведінково-регулятивний компонент забезпечує реалізацію громадянської активності у конкретних діях – соціальній ініціативі, волонтерстві, взаємодії з органами влади, участі у процесах ухвалення рішень.

Таким чином, громадянська обізнаність функціонує як цілісна інтегративна структура свідомості, у якій когнітивні процеси забезпечують орієнтацію у соціальній реальності, ціннісно-мотиваційні – внутрішню спонтанність і спрямованість, а поведінкові процеси – практичну реалізацію соціальної активності.

На наше переконання, психологічні дисципліни відіграють ключову роль у розвитку цих механізмів, оскільки вони зосереджені на вивченні внутрішніх процесів, що керують поведінкою, мисленням і цінностями людини. Особливо важливими є вплив мотивації та ціннісних орієнтацій на громадянську активність, а також формування

критичного мислення, яке є основою для свідомої громадянської позиції. Погоджуємося з думкою С. Чолій, про існування взаємозв'язку соціальної активності із системою цінностей людини, а саме з універсальними цінностями. Ці цінності по своїй суті відображують гуманне ставлення людини до навколишнього середовища, природи, інших людей. [1, с. 819]

Мотивація є одним із центральних психологічних механізмів, що визначає громадянську активність. Вона виступає внутрішньою силою, яка спонукає людину до участі в суспільних процесах, будь то голосування, громадська діяльність чи захист прав. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що вчені розглядають мотивацію як сукупність факторів, які викликають активність, спрямовують її на досягнення цілей і підтримують активність до досягнення цілей [2, с. 36].

Мотивація до громадянської активності може бути як внутрішньою, так і зовнішньою. Внутрішня мотивація пов'язана з особистими переконаннями, відчуттям відповідальності за суспільне благо та прагненням до самореалізації через внесок у розвиток громади. Наприклад, студент, який усвідомлює важливість соціальної справедливості, може брати участь у волонтерських проєктах через бажання реалізувати власні цінності. Зовнішня мотивація, своєю чергою, може бути зумовлена соціальними очікуваннями, винагородами чи тиском оточення. У процесі викладання психологічних дисциплін, таких як психологія мотивації чи соціальна психологія, студенти мають змогу аналізувати власні мотиви та розуміти, як вони впливають на їхню поведінку в громадянському контексті.

Ціннісні орієнтації є ще одним важливим фактором, що формує громадянську обізнаність. Досліджуючи проблему ціннісних орієнтацій, науковці справедливо відмічають, що саме їх узгодженість визначає спрямованість й активність особистості у побудові ефективних стратегій життєдіяльності, оскільки індивідуальна життєтворчість кожного українця сьогодні визначає майбутнє країни, збереження нації [3, с. 27]

Провідну роль у розвитку громадянської обізнаності відіграють мотиваційно-сміслові утворення особистості, які виступають внутрішніми регуляторами громадянської поведінки. До них належать: мотивація соціальної значущості – прагнення реалізувати себе через суспільно корисну діяльність; мотивація досягнення – потреба впливати на соціальні процеси, бути суб'єктом змін; мотивація саморозвитку – усвідомлення власної відповідальності за зростання громадянської

компетентності. Мотиваційна сфера тісно пов'язана з аксіологічним ядром особистості, тобто системою ціннісних орієнтацій, які визначають смислову основу громадянської поведінки. Серед них провідними є гуманістичні, альтруїстичні, демократичні, патріотичні, морально-відповідальні цінності. Їх інтеріоризація відбувається у процесі соціалізації та освітньої взаємодії, де студент набуває досвіду співучасті, толерантності, критичної дискусії та колективної відповідальності.

У цьому контексті громадянська обізнаність розвивається як аксіопсихологічний процес, що поєднує емоційне прийняття суспільних цінностей із когнітивним усвідомленням власної позиції щодо них. Цей процес супроводжується формуванням рефлексивної свідомості, коли особистість не лише засвоює знання про соціум, а й осмислює себе як активного його учасника. Учені стверджують, що «когнітивний компонент віддзеркалює специфіку мислення та включає в себе аналіз моделей думок, а також базові переконання, що формують основу сприйняття та оцінки світу людьми» [4, с. 522].

Взаємозв'язок між мотиваційними процесами, ціннісними орієнтаціями та когнітивними механізмами особистості є ключовим чинником розвитку громадянської обізнаності та активності молоді. Мотивація визначає інтенсивність, спрямованість і сталість громадянської поведінки, тоді як цінності надають їй змістовного, соціально орієнтованого наповнення. Таким чином, система ціннісних орієнтацій виступає внутрішнім ядром громадянської свідомості, що забезпечує інтеграцію моральних, соціальних та когнітивних компонентів особистості.

Згідно з теорією самодетермінації, розробленою Р. Райаном та Е. Десі, внутрішня мотивація людини формується через задоволення базових психологічних потреб – автономії, компетентності та пов'язаності [5]. Ці потреби визначають внутрішнє прагнення до розвитку, самореалізації та активної взаємодії із соціумом. Вони зумовлюють готовність особистості до соціально відповідальної діяльності, орієнтованої не лише на зовнішнє схвалення, а й на внутрішньо прийнятті цінності. Як наголошує Л. Сердюк, самодетермінація особистісного розвитку спирається на прагнення людини до гармонізації власної структури, що забезпечує психологічне благополуччя та свободу вибору, а отже здатність до усвідомленої соціальної участі [6, с. 5].

У межах освітнього процесу саме психологічні дисципліни створюють можливості для інтеграції мотиваційно-ціннісного компоненту з когнітивно-аналітичним. Вони формують здатність

студентів усвідомлювати причинно-наслідкові зв'язки між особистими переконаннями, цінностями й суспільними діями. Так, викладачі, спираючись на теорію самодетермінації, можуть сприяти формуванню автономної мотивації до громадянської активності, що базується на внутрішньому відчутті сенсу та відповідальності.

Окремої уваги заслуговує феномен критичного мислення, який у структурі громадянської компетентності виконує функцію когнітивно-регулятивного механізму. Дослідники В. Щербицька, І. Письменна, В. Голяк стверджують, що в психологічному аспекті критичне мислення можна розглядати як метакогнітивний процес, що забезпечує усвідомлений контроль над власними розумовими операціями, перевірку достовірності інформації, виявлення маніпулятивних впливів та формування незалежних суджень [7, с. 72]. Саме розвиток цього типу мислення забезпечує студентам когнітивну автономію, яка виступає здатністю протистояти соціальному навіюванню, інформаційним викривленням і емоційним маніпуляціям.

Як свідчать сучасні психологічні дослідження, критичне мислення є фундаментом когнітивної гнучкості та толерантності до невизначеності – двох якостей, без яких неможливе прийняття обґрунтованих соціальних рішень у демократичному суспільстві. У цьому контексті воно виступає не лише інтелектуальним інструментом, а й етичним механізмом саморефлексії, який дозволяє особистості оцінювати власну позицію з огляду на моральні та соціальні наслідки своїх дій.

Важливим середовищем розвитку критичного мислення та громадянської самосвідомості є освітній простір, у межах якого психологічна освіта виступає системоутворювальним чинником формування громадянської компетентності. Освітні курси психологічного спрямування створюють умови для інтеріоризації соціальних цінностей, розвитку інтрапсихічних механізмів саморегуляції, соціально-емоційного інтелекту, емпатійної чутливості, етичної свідомості та ціннісно-смислової зрілості.

Варто звернути увагу, що через вивчення дисциплін психологічного циклу студенти засвоюють закономірності людської поведінки, оволодівають навичками ефективної комунікації, конфлікт-менеджменту, саморефлексії та розвитку соціально-когнітивної компетентності – бази громадянської відповідальності. Особливої значущості набувають такі курси, як психологія особистості, соціальна психологія, психологія конфлікту, етика ділового спілкування, які формують розуміння закономірностей соціального впливу, групових процесів і морального вибору.

Унаслідок цього освітня взаємодія трансформується у психолого-педагогічний простір становлення громадянської суб'єктності, де студенти не лише засвоюють теоретичні знання, а й переживають досвід особистісного включення в соціальні процеси. Громадянська самосвідомість, що формується в цьому процесі, проходить кілька етапів інтеграції: емоційно-ціннісний, когнітивно-аналітичний і рефлексивно-регулятивний. На емоційно-ціннісному рівні відбувається формування почуття соціальної належності, емпатії, патріотизму; на когнітивно-аналітичному – осмислення ролі суспільних структур і правових норм; на рефлексивно-регулятивному відбувається усвідомлення відповідальності за власну поведінку в контексті соціальних наслідків. При цьому, психологічними механізмами, які забезпечують цю інтеграцію, виступають ідентифікація, інтеріоризація, соціальне порівняння та самоприйняття. Їх синергія формує ядро громадянської ідентичності, що є психологічною основою громадянської обізнаності. Отже, як бачимо, розвиток мотивації, ціннісних орієнтацій і критичного мислення утворює єдину динамічну систему, у межах якої формується особистість відповідального, свідомого громадянина.

Прикладом ефективного психолого-педагогічного впливу в цьому напрямі виступає навчальний кейс «Я – громадянин: усвідомлення цінностей та особистої відповідальності», реалізований у межах практичного заняття для здобувачів освіти спеціальності 121 «Інженерія програмного забезпечення».

Метою цього кейсу є активація базових психологічних механізмів самосвідомості, емпатії, рефлексії та мотиваційної саморегуляції, що забезпечують розвиток громадянської ідентичності. Такий підхід дозволяє простежити взаємозв'язок між ціннісно-мотиваційною структурою особистості та її громадянською активністю, виявляючи, наскільки внутрішні переконання трансформуються у зовнішню поведінкову ініціативу.

Відправною точкою кейсу стала постановка проблемного питання: «Що означає бути відповідальним громадянином у сучасному суспільстві?», що спрямувало студентів до когнітивно-рефлексивної активності, у ході якої відбувається усвідомлення базових категорій моральної автономії, соціальної взаємозалежності та правової обізнаності.

Наступна вправа «Ціннісна карта» передбачала персональний вибір пріоритетних цінностей (свобода, справедливість, гідність, законність тощо) та їх конкретизацію у щоденній поведінці. На цьому етапі активізуються такі психологічні процеси, як ціннісна

ідентифікація, рефлексія власних установок і самоконгруентність, що забезпечують інтеграцію моральних орієнтирів у поведінкові моделі.

Подальший етап включав аналітичну роботу з кейсом, який змодельовав соціально-психологічну ситуацію ігнорування владою екологічної проблеми громади. Учасники мали виявити психологічні бар'єри громадянської участі (апатію, зневіру, страх соціального осуду) та запропонувати власні моделі ініціативної дії. У цій фазі активізувалися механізми соціальної емпатії, критичного мислення, морального судження та когнітивної гнучкості, що сприяли переходу від індивідуального переживання до колективної відповідальності.

Завершальним елементом став рефлексивний колообіг, у ході якого студенти вербалізували власні внутрішні бар'єри та ресурси активної громадянської поведінки. Цей процес ґрунтувався на принципах метакогнітивної рефлексії та усвідомлення особистісної автономії, що дозволило учасникам не лише виявити латентні установки, а й здійснити їх переоцінку у світлі суспільних викликів. І, нарешті, домашнє завдання – есе «Моя роль у побудові свідомого суспільства» закріпило механізм інтрапсихічної інтеграції, перетворюючи навчальний досвід у внутрішній етичний конструкт.

Виходячи з отриманого досвіду, можна стверджувати, що подібне заняття сприяє формуванню внутрішньої позиції громадянина, розвитку ціннісно-сміслової компетентності, а також мотиваційно-вольової готовності до суспільної активності. При цьому, критичне мислення, мотивація та ціннісні орієнтації функціонують як взаємопов'язані регулятори процесу становлення громадянської обізнаності. Студент із розвиненим критичним мисленням має здатність до адекватної соціальної оцінки, проте без інтегрованої мотиваційно-ціннісної бази його активність залишається потенційною. Психологічні дисципліни, забезпечують метасистемне поєднання когнітивного, емоційного та поведінкового компонентів громадянської ідентичності.

Для емпіричної перевірки ефективності психологічних дисциплін у формуванні громадянської позиції було проведено опитування серед здобувачів вищої освіти Херсонського національного технічного університету, яке дозволило отримати кількісні та якісні показники правової обізнаності, громадянської активності та оцінки навчального впливу.

Результати дослідження показали, що високий рівень правової обізнаності (орієнтація у законодавстві, розуміння власних прав і обов'язків) продемонстрували 42% студентів, середній – 38%, а низький – 20%. Рисунок 1 ілюструє розподіл цих показників, демонструючи чітку тенденцію до переважаання середнього та високого рівнів правової

компетентності, що свідчить про ефективність інтеграції психологічних дисциплін у гуманітарний компонент технічної освіти.

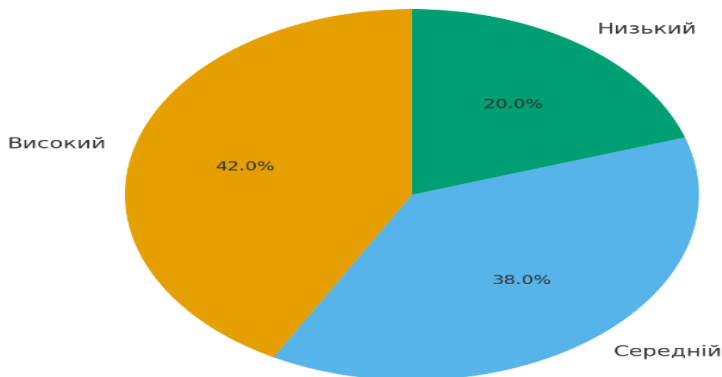

Рис. 1. Розподіл рівнів правової обізнаності серед студентів ХНТУ

Щодо громадянської активності, 25% респондентів систематично беруть участь у волонтерських або громадських ініціативах, 45% періодично, тоді як 30% залишаються пасивними. Графічне відображення цих даних (рис. 2) демонструє кореляційний зв'язок між рівнем правової обізнаності та соціальною активністю ($r=0.67$, $p<0.05$), що підтверджує наявність взаємопідкріплення когнітивного та поведінкового компонентів громадянської компетентності.

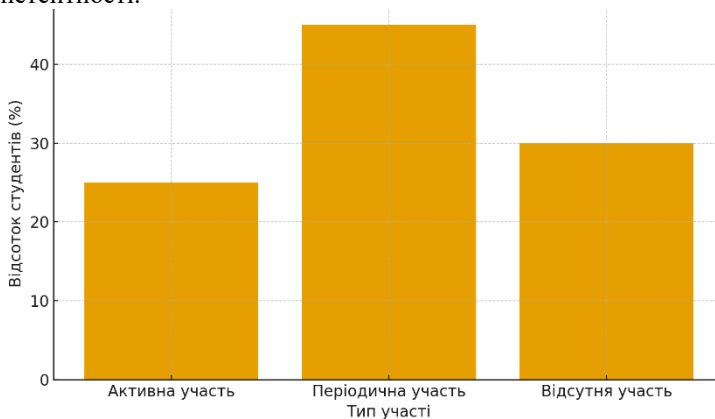

Рис. 2. Співвідношення правової обізнаності та рівня громадянської активності

Питання щодо впливу психологічних дисциплін засвідчило, що 55% опитаних відчули суттєвий трансформаційний ефект, 30% – помірний, і лише у 15% мінімальний або відсутній.

Метафоричне осмислення цього впливу виявило цікаві психологічні тенденції: 35% студентів описали його як «вікно у новий світ», 28% як «міцний фундамент», 22% як «компас у суспільстві», тоді як 15% не помітили змін. Ці метафори можна розглядати як проєктовані когнітивно-емоційні репрезентації внутрішнього досвіду навчання, що демонструють його особистісну значущість.

На запитання про готовність до зміни поведінкових стратегій після вивчення дисциплін психологічного циклу 48% студентів відповіли, що діяли б активніше, 37% припустили можливість незначних змін, і лише 15% заявили про відсутність впливу. Це свідчить про поступову інтеріоризацію громадянських установок, де навчальний досвід трансформується у потенційну поведінкову активність.

Таким чином, результати дослідження дозволяють констатувати, що психологічні дисципліни виступають потужним фактором формування громадянської свідомості, сприяючи розвитку рефлексивності, емпатійності, правової грамотності та внутрішньої мотивації до участі в суспільному житті. У сучасних умовах динамічних соціальних трансформацій така інтеграція гуманітарних і психологічних знань у технічну освіту забезпечує синергійний ефект становлення особистості нового типу – соціально зрілої, етичної та відповідальної. Результати теоретичного аналізу та емпіричних спостережень свідчать, що високий рівень громадянської обізнаності корелює з такими психологічними характеристиками, як: виражена внутрішня мотивація до самореалізації; розвинене критичне мислення та здатність до метапізнання; ціннісна стійкість і етична автономія; високий рівень соціальної відповідальності; збалансована самооцінка та рефлексивність.

Висновки з даного дослідження

і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Виходячи з проведеного теоретико-психологічного аналізу можна стверджувати, що громадянська обізнаність студентської молоді є інтегративним психологічним феноменом, в якому взаємопов'язано функціонують когнітивні процеси пізнання соціальної реальності, аксіологічні структури ціннісних орієнтацій та мотиваційно-регулятивні механізми поведінкової активності. Її розвиток є необхідною умовою становлення зрілої особистості, здатної до усвідомленої громадянської позиції, моральної автономії, соціальної

відповідальності й участі у демократичних перетвореннях суспільства. Громадянська обізнаність студентської молоді виконує функцію внутрішнього механізму соціальної орієнтації, який забезпечує здатність індивіда діяти у відповідності до норм громадянського суспільства, брати на себе відповідальність і проявляти соціальну активність.

Психологічна сутність громадянської обізнаності розкривається через взаємодію мотиваційно-сислової, аксіологічної та когнітивно-рефлексивної сфер, які детермінують характер соціальної поведінки та рівень усвідомленої участі особистості в житті суспільства. Формування цих структур зумовлюється впливом системи освіти, соціального середовища, особистісних цінностей, рівня розвитку критичного мислення та здатності до саморефлексії. При цьому, вивчення психологічних дисциплін створює умови для формування у студентів соціально-емоційного інтелекту, рефлексивності, емпатійності, навичок конструктивної комунікації та саморегуляції. Освітнє середовище стає простором набуття досвіду демократичної взаємодії, етичного вибору й колективної відповідальності, що безпосередньо впливає на становлення громадянської самосвідомості.

Перспективи подальших досліджень убачаються у поглибленому емпіричному вивченні психологічних детермінант громадянської обізнаності, розробці діагностичних методик оцінювання її рівня, а також у створенні освітньо-психологічних програм, спрямованих на розвиток критичного мислення, ціннісної рефлексії та етичної компетентності студентської молоді.

Література

1. Чолій, С. Мотиваційно–ціннісний аспект соціальної активності молоді. *Проблеми сучасної психології*, 2010. №10. С. 809-822. URL: <https://journals.uran.ua/index.php/2227-6246/article/view/161796/160794>
2. Лавринюк О., В. Кириченко Мотивація до навчальної діяльності: аналіз сучасних теорій. *Журнал соціальної та практичної психології*, 2023. №1. С.34-39. <https://doi.org/10.32782/psy-2023-1-6>
3. Зінченко А., Русенкевич Я. Ціннісні орієнтації української молоді в структурі психологічних стратегій життєдіяльності: аналіз статевих відмінностей. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки*, 2024. Випуск 23 (68). С. 25-38. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series12.2024.23\(68\).03](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series12.2024.23(68).03)

4. Філіппова В., Демченко В. Тренінгові технології як інструмент підвищення психологічної стійкості публічних службовців в умовах воєнного стану. *Координати публічного управління*, 2024. №2 (3). С. 267-289. <https://doi.org/10.62664/cpa.2024.02.27>

5. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development and wellness. New York : Guilford Press.

6. Психологічні технології самодетермінації розвитку особистості: монографія /Л.З. Сердюк, І.В. Данилюк, В.В. Турбан, О.І. Пенькова, Н.Д. Володарська [та ін.] ; за ред. Л.З. Сердюк. К. : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2018. 192 с.

7. Щербіцька, В. В., Письменна, І. І., Голяк, В. І. Розвиток критичного мислення студентів під час занять з іноземної мови у ЗВО. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*, 2022. № 2(24). С. 72-79. <https://doi.org/10.32342/2522-4115-2022-2-24-7>

References

1. Choliy, S. Motyvatsiyno-tsinnisnyy aspekt sotsial'noyi aktyvnosti molodi [Motivational-value aspect of social activity of youth]. *Problemy suchasnoyi psykholohiyi*, 2010. №10. S.809-822. URL: <https://journals.urau.ua/index.php/2227-6246/article/view/161796/160794> [in Ukrainian].

2. Lavrynyuk O., V. Kyrychenko Motyvatsiya do navchal'noyi diyal'nosti: analiz suchasnykh teoriy [Motivation for educational activity: analysis of modern theories]. *Zhurnal sotsial'noyi ta praktychnoyi psykholohiyi*, 2023. №1. S.34-39. <https://doi.org/10.32782/psy-2023-1-6> [in Ukrainian].

3. Zinchenko A., Rusenkevych YA. Tsinnisni oriyentatsiyi ukrayins'koyi molodi v strukturi psykholohichnykh stratehiy zhyttyedyal'nosti: analiz statevykh vidminnostey [Value orientations of Ukrainian youth in the structure of psychological strategies of life: analysis of gender differences]. *Naukovyy chasopys Ukrayins'koho derzhavnoho universytetu imeni Mykhayla Drahomanova. Seriya 12. Psykholohichni nauky*, 2024. Vypusk 23 (68). S.25-38. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series12.2024.23\(68\).03](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series12.2024.23(68).03) [in Ukrainian].

4. Filippova V., Demchenko V. Treninhovi tekhnolohiyi yak instrument pidvyshchennya psykholohichnoyi stiykosti publichnykh sluzhbovtziv v umovakh voyennoho stanu [Training technologies as a tool for increasing the psychological resilience of public servants in martial law]. *Koordinaty publichnoho upravlinnya*, 2024. №2 (3). S. 267-289. <https://doi.org/10.62664/cpa.2024.02.27> [in Ukrainian].

5. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development and wellness. New York: Guilford Press [in English].

6. Psykholohichni tekhnolohiyi samodeterminatsiyi rozvytku osobystosti [Psychological technologies of self-determination of personality development]: monohrafiya /L.Z. Serdyuk, I.V. Danylyuk, V.V. Turban, O.I. Pen'kova, N.D. Volodars'ka [ta in.]; zared. L.Z. Serdyuk. – K.: Instytut psykholohiyi imeni H.S. Kostyuka NAPN Ukrayiny, 2018. 192 s [in Ukrainian].

7. Shcherbyts'ka, V. V., Pys'menna, I. I., Holyak, V. I. Rozvytok krytychnoho myslennya studentiv pid chas zanyat' z inozemnoyi movy u ZVO [Development of students' critical thinking during foreign language classes in higher education institutions]. *Visnyk universytetu imeni Al'freda Nobelya. Seriya «Pedahohika i psykholohiya»*, 2022. № 2(24). S.72-79. <https://doi.org/10.32342/2522-4115-2022-2-24-7> [in Ukrainian].